

FORSVARSKOMMANDOEN

København, den 10. november 2010

Notat vedrørende generelle tiltag og overvejelser, som filmen "Armadillo" giver Forsvarskommandoen anledning til.

1. INDLEDNING

Filmen "Armadillo" har givet Forsvarskommandoen anledning til en række overvejelser og tiltag. Selv om filmen illustrerer en høj grad af professionalisme blandt soldaterne, illustrerer filmen også vigtigheden af at fastholde opmærksomheden på disciplin og ledelse. Filmen giver også anledning til at iværksætte overvejelser om behovet for at beskytte involverede ansatte mod uforudset eksponering, når der samarbejdes med medierne, samtidig med at sikre de ansattes ret til at udtale sig. De afledte forslag til tiltag skal drøftes med personelorganisationerne, inden disse kan implementeres.

"Armadillo" indeholder en række konstruerede scener, hvor filmselskabet efter det oplyste har anmodet de deltagende om at deltage i specifikke aktiviteter, iklæde sig særlige genstande eller udtale sig om specifikke emner. Endvidere er en række ikke relaterede scener klippet sammen således, at de fremstår som værende sammenhængende. Dette gør det uhensigtsmæssigt at fremhæve eksempler på forhold, som forsvaret finder positive eller mindre positive, idet disse ikke vil fremtræde balancerede i forhold til andre eksempler fra filmen.

2. GENERELLE BETRAGTNINGER

Overordnet set bekræfter filmen forsvarets vurdering af, at de danske soldater gør en stor og dygtig indsats i Afghanistan. Soldaterne er professionelle, og de løser en vanskelig opgave under ekstreme vilkår.

I filmen vises en række operative situationer, hvor de udsendte styrker blandt andet demonstrerer, at de generelt besidder et højt militærfagligt niveau. "Armadillo" viser imidlertid også, at det er vigtigt at fastholde opmærksomheden på disciplin og ledelse ved de udsendte enheder.

Som bekendt rummer filmen enkelte scener, hvor en soldats udtalelser kan give anledning til spørgsmål om, hvorvidt den humanitære folkeret har været overholdt. Derfor undersøger Auditørerne i København de nærmere omstændigheder omkring udtalelserne. Det er alle, soldater, pårørende og forsvaret, bedst tjent med. Det er i den forbindelse væsentlig at bemærke, at måden som episoden blev omtalt på i forbindelse med debriefingen ikke i sig selv indebærer, at der er sket overtrædelser af den humanitære folkeret.

Forsvaret har tilladt meget vide rammer for produktionen af filmen. Samarbejdet med producenten har været tæt og åbent, men ikke i alle henseender gnidningsfrit. Produktionsprocessen har derfor også givet anledning til overvejelser om de aftaler og vilkår,

der skal danne rammen for det fremtidige samarbejde mellem forsvaret, medier, journalister og filmselskaber mv. I den forbindelse bør det give anledning til overvejelser om behovet for at beskytte de involverede soldater mod uforudset eksponering og følgevirkningerne heraf.

Filmen belyser nogle af de udfordringer, som danske soldater er stillet over for i Afghanistan. Det er forsvarets opfattelse, at den sammen med øvrige medieproduktioner bidrager til at skabe et samlet billede af de svære opgaver, som soldaterne løser i Afghanistan i dag.

Det er dog vigtigt at holde for øje, at filmen nødvendigvis kun kan vise et komprimeret udsnit af en seks måneders lang udsendelse, og den giver derfor ikke et fyldestgørende billede af de mange og ofte komplicerede forhold i Afghanistan.

3. GENERELT OM DEN MILITÆRE INDSATS I AFGHANISTAN

Som nævnt er forsvaret af den opfattelse, at de danske soldaters opgaveløsning, der vises i filmen, er tilfredsstillende. Overordnet set følges de procedurer, som soldaterne er uddannet til at arbejde efter – også under det pres, som nærkampe medfører. Soldaterne arbejder under særdeles vanskelige vilkår i en kompliceret konflikt med et multifacetteret trusselsbillede.

Målet med den militære indsats er at beskytte den afghanske befolkning parallelt med opbygningen af afghanske regerings- og sikkerhedsstrukturer, der gradvist kan overtage ansvaret for Afghanistans sikkerhed. Den militære tilstedeværelse skal desuden sikre, at der kan finde en generel genopbygning af det afghanske samfund sted.

Forward Operation Base Budwan (tidligere Armadillo) er netop et af de steder, hvor kampene har været hårde. Budwan indgår i den række af baser, der skærmer områdets hovedby Gereshk fra oprørernes intimidering af civilbefolkningen. Samlet set er sikringen af den afghanske befolkning i Gereshk langt hen ad vejen lykkedes, og Gereshk har de seneste tre år oplevet en opblomstring.

4. GENERELLE FORHOLD

Filmen giver som nævnt og i sagens natur ikke et fuldstændigt billede af soldaternes indsats. Den gengiver kun elementer af forsvarets samlede indsats i Afghanistan. På trods af det er der en række forhold af mere generel karakter, som forsvaret forholder sig til.

4.1. Chefvirke.

Forsvaret har officerer og befalingsmænd af sergentgruppen af høj standard.

Det er klart, at filmen på ingen måde giver et dækkende billede af chefvirket under indsatsen i Afghanistan, endsiige i forsvaret, men den bidrager med eksempler på, hvordan ledelse og føringsvirksomhed finder sted både, når enhederne er indsat i kamp, og under ophold i lejren.

Det er afgørende, at forsvarets chefer ikke er tvivl om, at chefvirket skal udfyldes gennem såvel ord som handlingen, og det forventes, at chefer fremstår som repræsentanter for høj militær faglighed og som et sikkert værn om samfundets og dermed forsvarets grundlæggende værdier. Dette gælder både under operativ indsættelse og under ophold i lejre.

Pligten til at melde om oplysninger om ulovlige handlinger følger af den almindelige handlepligt i forsvaret; en forpligtelse som også er specifikt reguleret i Forsvarskommandoens direktiv for indsættelsen i Afghanistan. Enhver er forpligtet til at melde via kommandovejen. Det er enhver chefs ansvar at sikre, at alle i enheden er bekendt med den individuelle handlepligt og melder om fejl, uregelmæssigheder eller kritisable forhold – og at der eksisterer en kultur i enheden, hvor alle underordnede tør melde via kommandovejen.

Forsvarets ledelse vil fremhæve disse aspekter overfor forsvarets chefgruppe.

4.2. Disciplin.

Forsvaret har mandat til, under særlige forhold, at anvende dødbringende magt. Det forpligter selvsagt forsvaret til at lægge stor vægt på at opretholde en høj grad af disciplin, særligt i forbindelse med magtudøvelse.

En væsentlig grad af disciplin er medvirkende til at fastholde en høj moral og er endvidere forudsætningen for, at soldater som enkeltpersoner og som enheder kan operere tilfredsstillende, særligt i kamp. Disciplin handler ikke kun om at udføre ordrer i den ånd, de er givet. Disciplin handler i høj grad også om selvrespekt, attitude og påklædning med videre.

Det er naturligt, at der er forskel på disciplinen og "soldaterkulturen" på en kaserne i Danmark og på en fremskudt base i Afghanistan. Det er også klart, at forhold også skal bedømmes i den kontekst, de indgår i. Selv om f.eks. sprogbrugen kan være hård, sarkastisk og til tider endda kynisk, bør der huskes på, at den foregår mellem unge mennesker indsat under ekstreme forhold. En sådan adfærd kan i disse situationer være en forsvarsmekanisme mod de ekstreme oplevelser og følelser, som påvirker soldaterne før, under og efter kamphandlinger. Det er dog vigtigt, at vores soldater forstår, hvornår et frit sprogbrug og en mere løssluppen adfærd i øvrigt ikke er i orden. Det er i særdeleshed vigtigt for ledere og chefer, som til stedse skal fremstå som garanter for et højt niveau af disciplin.

Forsvaret vil fortsat lægge vægt på at oparbejde disciplinen i udsendte enheder, herunder at soldaterne kan koble af, samtidig med at disciplin og moral opretholdes.

4.3. Filmens rammer.

Medio 2007 fik Forsvarskommandoen en henvendelse fra Fridthjof Film, der ønskede at producere en dokumentarserie om danske soldater i verdens brændpunkter. Filmen "Armadillo" er den sjette og sidste film i serien "Vores Krig", der er vist på TV2. Undervejs i optagelserne valgte Fridthjof Film, at "Armadillo" også skulle produceres med henblik på danske biografier.

Forsvarskommandoens sigte med at medvirke i den form for mediedækning er at give den danske befolkning størst mulig indsigt i forsvarets opgaver i internationalt regi. Som led i dette arbejde samarbejder forsvaret bl.a. med en lang række medier, herunder nyhedsmedier og i visse tilfælde egentlige produktionsselskaber. Samarbejdet med Fridthjof Film om filmen "Armadillo" er et eksempel på sidstnævnte.

Forsvaret ønsker, at der er vide rammer for det enkelte medias dækning af forsvaret og forsvarets aktiviteter – og forsvaret ønsker at dækningen i videst mulig omfang er objektiv. I enkelte tilfælde er forsvaret dog forpligtet til at begrænse mediernes dækning i det omfang det er nødvendigt af hensyn til operationssikkerheden, hensynet til forholdet til allierede og samarbejdspartnere samt soldaterne og deres pårørende.

Forsvaret og Fridthjof Film gennemførte en række møder om rammerne for projektet. I den forbindelse blev det bl.a. aftalt, at forsvaret ikke havde generel ret til at redigere i filmen, men alene havde indsigelsesret i relation til elementer, der vurderedes at kunne kompromittere sikkerheden for missionen, soldaterne og eller de pårørende. Endvidere skulle deltagelse i filmen ske på frivillig basis, ligesom sårede eller døde soldaters medvirken betingede accept fra pårørendes side. I godkendelsesprocessen har forsvaret kun haft enkelte sikkerhedsmæssige indsigelser, som Fridthjof Film har efterlevet.

Samarbejdet med Fridthjof Film har været tæt og åbent, men ikke i alle tilfælde gnidningsfrit. Det meget tætte forhold, der opstår mellem filmholdet og soldaterne, når de sammen færdes i et miljø med store risici betyder, at filmholdet nærmest bliver en del af holdet. Det bliver derfor vanskeligt at adskille filmholdets og enhedens arbejde. Et eksempel herpå er optagelsen af debriefingen.

En debriefing har, foruden at drøfte de taktiske erfaringer efter indsættelse, også det formål at give mulighed for, at soldaterne kan tale frit uden at skulle tænke på, om det nu er de helt rigtige ord, der bruges. Det er selvsagt ikke ensbetydende med, at der ikke skal reageres på udtalelser eller forhold, der vurderes ikke at være i overensstemmelse med gældende bestemmelser. Derfor kan det godt være hensigtsmæssigt, at et filmhold, som har overværet en kamphandling på nært hold deltager i debriefingen, mens der næppe - henset til den frie tone mv. – bør optages under debriefingen.

Forsvaret har hverken i Afghanistan eller efterfølgende forsøgt at censurere filmholdet, men den Danske Bataljonskampgruppe i Afghanistan har forsøgt at få specifikke filmsekvenser til gennemsyn for at be- eller afkræfte rygter om, at danske soldater havde begået en handling, der var i strid med de gældende regler for magtanvendelse. Sigtet var alene at danne sig et indtryk af, om der skulle gennemføres en undersøgelse af et muligt strafbart forhold.

Det er vigtigt, at forsvaret og forsvarets enheder er opmærksomme på situationer, som eksempelvis hvor der er medier tilstede under debriefinger. Derfor arbejder forsvaret med at udarbejde mere klare retningslinjer for forsvarets samarbejde med medier, journalister og filmselskaber under sådanne vilkår. Retningslinjerne skal sikre, at der inden et projekt indledes, indgås en skriftlig kontrakt om samarbejdet. Retningslinjerne skal eksempelvis indeholde rettighederne til råbånd, adgang til materialet i relation til undersøgelse og efterforskning af muligt strafbare forhold, sikring af døde og såredes rettigheder, sikring af de ansattes ret til at udtale sig, men også ret til ikke at udtale sig eller medvirke i udsendelser, debriefing osv.

4.4. Arbejdsgivers ansvar.

Filmen Armadillo går tæt på de udsendte soldater over en lang periode og i ekstreme situationer. Det kan medføre en risiko for, at eksponeringen bliver mere vidtgående, end de medvirkende havde forudset, da de gav deres accept til at medvirke.

Fridthjof Film har gennem samarbejdet med forsvaret generelt udvist forståelse for hensynet til de medvirkende og har endvidere været lydhør overfor konkrete indvendinger fra forsvaret.

Det er imidlertid forsvarets vurdering, at der er behov for at overveje, hvordan soldaternes rettigheder sikres, og hvordan de kan sikres mod uforudset eksponering. Derfor vil forsvaret med inddragelse af personelorganisationerne overveje, hvordan forsvaret fremadrettet kan bidrage til, at medvirkende fra forsvaret er fuldt oplyste om de mulige konsekvenser, herunder efterfølgende eksponering mv.

Forsvarets samarbejde med medier, journalister og filmselskaber skal således ske i en balance mellem ønsket om et transparent forsvar og hensynet til de ansattes integritet.